ARMENIA, Journal en langue Arménienne, fondé à MARSEILLE en 1885.

ԱՐՄԱՏԻ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՑԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 26րդ չրջանի բաժնորդագինն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիոյ և Զարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, 4ԱՆԻԿ։ կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համարոր ուզուի, ամէն մէկ ամսակոնը 2 ֆր. (Թիւրքիոյ և Զարսկաստանի համար 1 ֆր.) Հաշուելով։ Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել այս հասցէով. M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal *Arménia*
MARSEILLE (France)

ԻՋ ՏԱՐԻ
ԹԻԻ 35
1911 ՕՈՒՆԻՍ 7 Դշ.
(Հ. Տ. Մայիս 25)

ԳՈՒՅՔԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, երէկ հարկ համարէր, համառօտելով և կամ յապաղեցնելով կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Զարմանալի չէ վերադարձնելը հրատարակուած հեռագիրները։
Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։
Յանուցման 1 մկլ. կոպէկը 1 տեղի համար, 1 գլխագիրը 2 տեղ կը։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadie, 17.

ՌՈՒՍԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ռուսիահան Թիւրքիահ ուղղուած ծանուցագիրը. — Հայեր ի Թիւրքիա. — Ժան Պրուսալիի մահը. — Ցոբելինական կեդրոնական ցանմախումբ Ամերիկայի. — Ամերիկահ հայ եկեղեցին. — Գաղտօնագիր Ամերիկահ Հայերի կրօնական Ժողովին. — Փոքմանք մը Ամերիկահայերի գլխին. — Ս. Սպանդարեան գործը. — Թիւրքական լուրեր. — Արտասահմանի լուրեր. — Յանուցումներ :

ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Ալպանիահ ապստամբութեան և այդ առթով Մօնթէնէկրոյի Նիքոլա Թագաւորին ըրած դիմումին իրրև հետեւանք՝ ռուս կառավարութեան կողմէն Թիւրք կառավարութեան ղեկոյց մը լինելը վերջերս կասկածներ տեղի տուած և ի վերջոյ երկու կողմէն խաղաղասիրական յայտարարութիւններով այս միջադէպին փակուած լինելը հրատարակած էինք Արեւմեհիահ նախորդ թուով։

Այգործիմանրամասնութիւններն այժմ փոքրիչատէ ամբողջացուցած լինելու համար մեր ընթերցողներին, երկու կողմէն ալ, այսինքն թէ՛ կ. Պոլսէն Le Sémaphore de Marseille օրաթերթին և թէ՛ Պետերբուրգէն փարիզի Le Figaro օրաթերթին ղրկուած ? Թղթակցութիւններ քաղուածօրէն կը հաղորդենք մեր ընթերցողներին։

Ահաւասիկ «Սէմաֆոր»ի Թղթակցի գրած նամակին ամփոփումը :

կ. Պոլիս, 27 մայիս

Բանակցոր ժամ չարունակ վախի մէջ էին այստեղ թէ Ռուսիահ և Թիւրքիահ միջև յարաբերութիւնները պիտի խզուին։ Չորեքշաբթի օր, մայիս 24, կ. Պոլսի դործակալութիւնը կը հրատարակէր Պետերբուրգէն Ռուսական հեռագրական գործակալութենէն եկած հեռագիր մը թէ կ. Պոլսի ռուսական դեսպանատան յանձնարարուած է օսմանեան կառավարութեան ղեկոյց մը տալ հետեւեալ իմաստով. Ալպանիահ մէջ, Մօնթէնէկրոյի սահմանագլխին մօտ, Թիւրք զօրքերի համալսրելովը միջազգային խաղաղութեան սպառնացող վտանգին վրայ չչտեղէ և Մօնթէնէկրոյի ըրած զինուորական պատրաստութիւնները բնական նախազգուշութիւններ միայն լինելը յայտարարելէ յետոյ՝ զեկուցագիրը կը յարէր հետեւեալը.

« Համոզուած լինելով թէ Բ. Դ. ւ. ռը ալ այս մասին համամիտ է իրեն, ռուս կառավարութիւնը կը յուսայ որ օսմանեան կառավարութիւնը, անդորրութիւնը և խաղաղութիւնը պահպանելու նկատումով, կարեւոր կը համարի յայտարարել անյապաղ և ամենէն կտրուկ կերպով թէ Մօնթէնէկրոյի նկատմամբ իր զգացումները կատարելապէս խաղաղասիրական են և այդ կերպով կը գործակցի պատերազմական վիճակը սահմանափակելու և մինչև իսկ այնպէս կը վարուի որ Մօնդէնէկրօն կարողանայ իր արդէն ըրած զինուորական արտասովոր կարգադրութիւնները յետ առնել։ »

Այդ ծանուցագրի արդարև արտասովոր ոճը որ յանկարծական վերջնագրի մը կերպարանքը կառնէր, դիւանագիտական բոլոր աւանդութիւններուն հակառակ այն վարմունքը որով այդպիսի ծանրակչիռ ծանուցագիր մը իր պատկանած կառավարութեան յանձնուելէ առաջ ՀՄամուլին հաղորդուած էր, այդ ամէնքը ապշեցնող զարմանք մը պատճառեցին։ Իրար կը հարցնէին թէ ինչ նպատակ ունի Ռուսիահ այս անտեղի գրգռութիւնը. և ամէնքն ալ դանդան ենթադրութիւններ կընէին։ Արդարև Ռուսերն ի զուր Մօնդէնէկրոյի համար կռիւ կը մինտէին Թիւրքերին հետ որովհետև Մօնդէնէկրօն է որ օգնեց և կօգնէ միշտ Մալիսորներին, ապա թէ ոչ ալպանական ապստամբութիւնը վաղուց արդէն վերջացած կը լինէր։ Օսմանեան կառավարութիւնը ի հարկէ ստիպուած է զօրքեր համախմբել մօնդէնէկրեան ամբողջ սահմանագլխին վրայ որովհետև ալպանացի ապստամբներն երբ մէկ կէտի վրայ չատ նեղը մնան, կը փախչին կապաստանին մօնդէնէկրեան հողին վրայ և անկէ վերստին դալով սահմանի մէկ ուրիշ կէտէն կը յարձակին օսմ. զօրագունդերի մէկ կողին վրայ ու կը փորձեն կտրել անոնց յարաբերութիւնները Ճքօտրաի հետ որ կեդրոնավայրն է օսմ. զօրաբանակին։ Չէթինէէի կառավարութիւնը կուզէ այնպէս ցոյց տալ որպէս թէ օսմ. զօրքերին իր սահմանի մօտ համախմբումներն նպատակն է արշաւանք մ'ընել Մօնդէնէկրոի վրայ և հետևապէս ինք ալ կիսովին չարժման մէջ դրաւ իր զօրքերը։ Միևնոյն ժամանակ լիչատակագիրը մը ղրկեց վեց մեծ պետութիւններին որով կը յայտարարէր Թիւրքիոյ յարձակողական դիտումները և տէրութիւններուն միջամտութիւնը կը խնդրէր պատերազմի մը առաջն առնելու համար։

Պէտք է խոստովանիլ որ Թիւրք լրագիրներուն գործածած ծայրայեղ խիստ ոճը և Թիւրք կառավարութեան ձախող վարմունքներն ալ պատրուակները կընծայէին Մօնդէնէկրոյին որ վարպետ կերպով կը չահագործէր ատոնք ի նպաստ իրեն։ Օսմ. կառավարութիւնը բանակցութեան մտաւ Մօնթէնէկրոյի կառավարութեան հետ որ օսմանեան զօրքերը կարենան հալածել մօնթէնէկրեան հողին վրայ փախչող հրոսակխումբները, ինչ որ բնականապէս մերժուեցաւ Չէթինէէի կառավարութենէն, և գտնուեցան Թիւրք լրագիրներ որոնք հրատարակեցին թէ Թիւրքիան Մօնթէնէկրոյի կառավարութեան թոյլտուութեանը պէտք չունի սահմանէն անդին ալ հալածելու համար ապըստամբ Ալպանացիները և թէ Թօրղուտ փաշայի զօրքերն երբ որ ուզեն, կրնան սահմանն անցնիլ և բնաջինջ դարձնել այդ Ալպանացիներն և ի հարկին նաև Մօնթէնէկրոցիները։

Անցած չաբաթ օսմ. կառավարութիւնը Չէթինէէի կառավարութեան ծանուցագիրը մը ղրկեր էր որով կիմացուներ թէ Շէվքէդ Թօրղուտ փաշան հարկ եղած բոլոր կարգադրութիւններն ըրած է վճռական և ընդհանուր յարձակում մը ընելու համար ապստամբներուն դիրքերուն վրայ և որովհետև զինուորական գործողութիւնները պիտի կատարուին ճիշդ Մօնթէնէկրեան սահմանագլխի երկարութեան վրայ, կանխաւ իմաց կը տրուի Մօնթէնէկրեան Թագաւորութեան որ եթէ օսմ. զօրքերուն հրաձգութիւնը սահմանագլխէն անդին անցնի, Մօնդէնէկրոցիները պէտք չէ որ յարձակում մը նկատեն այդ և փոխարխնեն։ Հետևապէս եթէ գնդակներ և ռումբեր իյնան Մօնդէնէկրոյի Թագաւորութեան հողին վրայ և Մօնդէնէկրոցիները ատոնց փոխարխնեն, օսմանեան զօրքերն ալ չեն կրնար անտարբեր մնալ և ատոր հետևանքին համար ոևէ պատասխանատուութիւն այժմէն կը մերժէ յանձն առնել օսմ. կառավարութիւնը։ Այդ ղեկոյցին վրայ էր որ Մօնդէնէկրօն իր լիչատակագիրը ղրկեց մեծ տէրութիւններուն և ատոր ալ հետևանքն եղաւ Ռուսիահ ծանուցագիրը որ այնպիսի անսովորական ձևով մը հաղորդուեցաւ Բ. Դրան, ինչպէս վերև պատմած եմ։

(Շարունակելի)

ՀԱՑԵՐ Ի ԹԻՒՐՔԻԱ

Ազգային երեսփոխանական ժողովի նոր չրջանի Բ. նիստը գումարուելով մայիս 13/26ին Տեղապահ Ց. վ. Տէր Մանուկ Ազարեանի ատենապետութեամբ, վարչական կըրկին ժողովների ընտրութեան ձեռնարկուած է։ 78 երեսփոխան ներկայ գտնուած էին։

Քաղաքական ժողովի անդամութեան համար հետևեալ 10 անձեր միայն քուէներէ բացարձակ մեծամասնութիւն ունեցեր են. իսկ 4ինը մնացեր է համեմատական ընտրութեան։ ինչպէս կը տեսնուի, ընտրուածներէն 2ը կը պատկանին Ազատական կուսակցութեան, 4ը կեդրոնի խմբակցութեան և 4ը անկախ են։

	քուէ
1. Յակոբ Օթամպօլեան (անկախ).	76
2. Պետրոս Խօրասանճեան (կեդրոն.)	76
3. Պետրոս Չալճեան (Ազատ.)...	72
4. Գալուստ Գուլումճեան (անկախ)	72
5. Ոսկան Մարտիկեան (»)	67

— Ծանոթ եմ պարոն Բերսամի հետ, նա ինձ 12/25-ի նամակ մը գրած է Զմյուռնիայէն. Տիրոջ Ջօշուա և Յովհ. Յայտնութեան վրայ դասախօսութիւններ կ՚ընէ հոգեւոր մտաւորականներու համար. ես ալ ներկայ կ՚ըլլամ անոնց. Ս. Փիլիպոս Եկեղեցին ալ ամէն Կիրակի կ՚ունենայ հոգեւոր ժողով մը, ուր ես ալ կ՚ելլեմ խօսքի. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն ալ շատ մը հոգեւորականներ կու գան հոն, ինչպէս նաեւ Անգլիայէն, Գերմանիայէն և Հնդկաստանէն. Ամերիկացի հոգեւորականներէն մէկը, որ Ս. Փիլիպոսի Եկեղեցին կը հովուէ, ինձ ըսաւ թէ Ամերիկայի մէջ 30 տարի առաջ 1000 հոգի կ՚ընդունէր Աւետարանը, իսկ այսօր 8 հազար անդամներ ունի։

— Ընդհակառակն, ամէն կողմ կը լսուի թէ Աւետարանը կը մերժուի։

— Ոչ, ոչ, ես ինքս ներկայ եղայ ժողովներու, ուր 500 հոգի կար, և ամէնքն ալ ուշադրութեամբ կը լսէին։ Ես ինքս ալ ելայ խօսքի, և ամէնքն ալ ինծի ուշադրութեամբ կը լսէին։ Ամերիկացի հոգեւորականներ կան, որոնք ամէն տարի Եւրոպա կու գան, ուր ունին ընդհանուր ժողովներ, և ամէն անգամ 1000 հոգի կը հաւաքուի։ Ես ալ ներկայ եղայ անոնց ժողովներուն, և ինծի ալ խօսք տուին։ Ամերիկացի հոգեւորականներ կան, որոնք ամէն տարի Եւրոպա կու գան, ուր ունին ընդհանուր ժողովներ, և ամէն անգամ 1000 հոգի կը հաւաքուի։ Ես ալ ներկայ եղայ անոնց ժողովներուն, և ինծի ալ խօսք տուին։

— Ուրեմն Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Եւրոպայի մէջ։

— Այո՛, Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Եւրոպայի մէջ։ Ես ինքս ալ Եւրոպայի մէջ քարոզած եմ։ Ամերիկացի հոգեւորականներ կան, որոնք ամէն տարի Եւրոպա կու գան, ուր ունին ընդհանուր ժողովներ, և ամէն անգամ 1000 հոգի կը հաւաքուի։ Ես ալ ներկայ եղայ անոնց ժողովներուն, և ինծի ալ խօսք տուին։

— Ուրեմն Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Եւրոպայի մէջ։

— Այո՛, Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Եւրոպայի մէջ։ Ես ինքս ալ Եւրոպայի մէջ քարոզած եմ։

— Ուրեմն Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Եւրոպայի մէջ։

— Այո՛, Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Եւրոպայի մէջ։ Ես ինքս ալ Եւրոպայի մէջ քարոզած եմ։

ԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գալով Ռուսիոյ մէջ Տիրոջ Գործին, Ջօշուա կ՚ըսէ, թէ ներկայիս Ռուսիոյ մէջ կան 8-10.000 հաւատացեալներ։ Ռուսիոյ մէջ կան նաեւ Հրեայ Քրիստոնեաներ, որոնք Հրեայ ծագում ունին, բայց Քրիստոսի Աւետարանը ընդունած են։ Ռուսիոյ մէջ կան նաեւ Հրեայ Քրիստոնեաներ, որոնք Հրեայ ծագում ունին, բայց Քրիստոսի Աւետարանը ընդունած են։

— Ռուսիոյ մէջ Աւետարանը կը քարոզուի՞ արդեօք։

— Ռուսիոյ մէջ Աւետարանը կը քարոզուի, բայց ոչ այնքան ազատ, որքան Եւրոպայի մէջ։ Ռուսիոյ մէջ Աւետարանը կը քարոզուի, բայց ոչ այնքան ազատ, որքան Եւրոպայի մէջ։

— Ուրեմն Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Ռուսիոյ մէջ։

— Այո՛, Աւետարանը կը քարոզուի նաեւ Ռուսիոյ

Ը. կ. Բանձնախումբը բաժանուած է հետեւեալ չրջաններրի.

Շիքակօ

Կ. Թ. Փուչմանեան
Ըովհաննէս Ռուսեան
Սահակ Զչեան։

Նիւ–Եորք

Տօքթ. Ըովհ. Թօփրահանեան
Ըովսէփ Սարաֆեան
Զատիկ Մաթիկեան
Պետրոս Թորոսեան։

Պոսթոն

Տօքթ. Պօղոս Թորոսեան
Ը. Զաքմաքճեան
Մաղաք Պէր պէրեան։

Ըէնդ–Լուիզ

Մեսրոպ Կեռօյեան
Ասքանազ Մելքոնեան։

Քալիֆորնիա

Տ. Ս. Թրիֆէնքճեան
Ա. Կ. Ըէքլէմեան
Պետրոս Բակոբեան
Գ. Ֆէրահեան։

Փրովիտընս

Տօքթ. Արշակ Տէր Մարկոսեան
Թ. Ճէլալեան։

Ըօբրնեանական կեդ. Բանձնախմբի դիւանի անդամներն են.

Նախագահ՝ Տիար Կ. Թ. Փուչմանեան

Գանձապետ՝ Տօքթ. Ըովհ. Թօփրահանեան

Ա. Ատենապետ՝ Տիար Մեսրոպ Կեռօյեան

Բ. Ատենապետ՝ Տիար Ա. Կ. Ըէքլէմեան

Ա. Ատենադպիր՝ Տիար Ա. Մ. Մելքոնեան

Բ. Ատենադպիր՝ Տիար Սահակ Զչեան։

Կազմուած և կազմուելիք յոթեւթանական բոլոր յանձնախմբերից, նուիրատուներից և հաւաքիրներից կը խնդրուի բոլոր նուէրները ուղարկել ուղղակի գանձապետին հետեւեալ հասցէով.

Dr. H. Toprahanian
288, St. Nicolas Ave.
NEW-YORK City
(U. S. America)

Թղթակցութիւնները Ատենապետի հասցէին.

Mr. M. Garoian
4742 McPherson Ave.
SAINT-LOUIS, Mo.
(U. S. America)։

Շնորհաւորելով մեր բոլոր պաշտօնակիցներին և ցանկանալով անոնց հաւանդ յաղողութեամբ պսակելու այս գեղեցիկ ձեռնարկը՝ կը մնանք

Խորին յարգանքներով
Ը. Կ. Բանձնախմբի
Ա. Ատենապետ
Մեսրոպ Մ. Կեռոյեան
Ա. Ատենադպիր
Ասքանազ Մելքոնեան

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Այս վերնագրի տակ կը կարդանք Ս. Էջմիածնի հայրապետական աթոռի պաշտօնական ամսագիր Արարատի մէջ հետեւեալը։

Արտասահմանեան լրագրերը հաղորդում են, որ Մուշեղ եպիսկոպոս Սերովբեանը ընտրուել է Ամերիկայի Հայոց առաջնորդ։ Այս ընտրութեան առիթով ծագել է երկու խնդիր. Նախ՝ քանի որ Ամերիկան Էջմիածնի թեմ է և առաջնորդը հաստատուում է Ամենայն Հայոց վեհ. կաթուղիկոսից, այժմ, երբ հայրապետական գահը թափուր է, ո՞վ պէտք է հաստատի ընտրուած առաջնորդին և չհաստատուածը կարո՞ղ է առաջնորդական իրաւունքները գործադրել։

Բ. Քանի որ Տ. Մուշեղը Սսոյ եպիսկոպոս է, կարո՞ղ է Էջմիածնայ թեմում պաշտօնավարել։

Երկու հարցերն էլ սկզբունքային հարցեր են։

Անկախ այս խնդիրներից՝ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոսը ներկայ վայրկենում վտարանդի լինելով Օսմանեան կայսերութեան սահմանից՝ չի գտնուում ոչ Սսոյ կաթուղիկոսական և ոչ կ. Պոլսոյ պատրիարքարանի իրաւասութեան շրջանում. Թէև շրջաններ են լսուում, որ Ամերիկայի Հայերը, որպէս Տաճկաստանի գաղթականներ, Օսմանեան կայսերութեան մէջ սահմանադրութիւն հրատարակուելուց յետոյ տրամադրութիւն են ցոյց տալիս նորից կ. Պոլսոյ պատրիարքարանի իրաւասութեան տակ մըտնել, բայց պատրիարքարանը հնարաւոր կը գտնի՞ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոսին առաջնորդ հաստատել, քանի որ հանգուցեալ Հայրապետի հաճութեամբ կազմուած առաջնորդական ցանկի մէջ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոսի անունը չը դրուեց։

Այժմ նոյն Մուշեղ եպիսկոպոսի պատճառով Ամերիկայի հայերի կրքերը սաստիկ յուզուած են։

ՊԱՇՏՕՆԱԴԻՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Ամերիկայի Հայ Թերթերին մէջ հրատարակուած կը տեսնենք Միացեալ-Նահանգների Հայերի Կրօնական Ժողովին ղրկուած հետեւեալ պաշտօնական ղեկոյցը։

Նիւ–Եօրք, 18 Յուլիս

Կրօնական Ժողովս որ գումարուեցաւ ի Նիւ–Եօրք, ամսոյս 16ին և 17ին, ի ներկայութեան Թեմերու արժ. հոգևոր հովուաց, որոշեց ի միջի այլոց որ յետ այսու առանց պաշտօնագիր ի ձեռին ունենալու Ամերիկա եկող ոևէ եկեղեցականք և առանց արտօնուած ըլալու տեղոյս Առաջնորդարանէն, չեն կարող կատարել վիճակիս մէջ եկեղեցական պաշտամունք և խորհուրդ։

Ար դ՝ նկատելով թէ գեր. Մուշեղ եպիս. իր Ամերիկա եկած օրէն մինչև այսօր ոևէ պաշտօնագիր ցոյց չտուաւ մեզ, հակառակ այլ և այլ կողմերէ եղած հրապարակային հարցմանց և դիտողութիւններու, նկատելով որ՝ Մայր Աթոռը, որուն կը պատկանի Ամերիկայի թեմը, Մուշեղ եպիս.ի համար ոևէ հրահանգ տուած չէ մեզ, ինչպէս նաև Պօլսոյ Ազգային Պատրիարքարանը ն. գերապատուութեան մասին հաճած չէ երկտող մը իսկ գրել, կրօն. Ժողովս մայիս 17 թուակիր յանձնարարեալ պաշտօնագրով մը ծանոյց Մուշեղ եպիս.ին թէ դադրած է այլ ևս իսպառ վիճակիս մէջ եկեղեցական խորհուրդ և պաշտամունք կատարելէ. հակառակ պարագային ծագելիք ամէն անպատեհութեանց պատասխանատու պիտի ճանչնայ ժողովս՝ ուղղակի նորին գերապատուութիւնը, ինչպէս նաև զինք հրաւիրող հոգաբարձութիւնները։

Նախագահ
Պօղոս վրդ. ԳԱՖԹԱՆԵԱՆ
Ատենապետ
Սերովբէ քհյ. ՆԵՐՇԱՊՈՒՀ
Ատենադպիր
Մատթէոս քհյ. ՄԱՆԻԿԵԱՆ

ՓՈՐՁԱՆՔ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԵՐԻ ԳԼԽԻՆ

Կ. պոլսի լրագիրներին մէջ կը կարդանք որ Պատրիարքարանն առացած է Ամերիկաի Նիւ Եօրք քաղաքէն անգլիական տառերով և հայերէն լեզուով ղրկուած հետեւեալ հեռագիրը.

« Ի սէր Աստուծոյ հեռացուցէք Մուշեղ եպիսկոպոսը, որ պատուհաս և խառնակիչը դարձած է Ամերիկաի Հայութեան։ »

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
Գաֆթանեան եւ 8 եկեղեցականներ

Ս. ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Թիֆլիզի « Հօրիզոն » օրաթերթէն կարտատպենք հետեւեալը որ « Ուդրօ Ռօսիա » ռուսերէն լրագրին փարիզէն ղրկուած թղթակցութեան մը թարգմանութիւնն է։

Պրօվօկացիայի կաղրիլը
(Նամակ Պարիզից)

Երկու Սպանդարեան եղբայրներ էին ապրում — Սպանդար և Կոստանդին։ Սպանդարը իրեն նւիրել էր հասարակական գործունէութեան և հրատարակում էր հայերէն Նոր-Դար լրագիրը։ Կոստանդինը ապրում էր Կ. պօլսում, որ տեղ լեզուներ էր դաս տալիս և մտածում էր աւելի բարձր հասարակական դործունէութեան մասին։

Նոյն ժամանակում ապրում էին Վէյսման եղբայրները — Ալէքսանդր և Սիմօն։ Սիմօնը ապրում էր Վիէննայում, թղթակցում էր ռուսաց զանազան լրագրերի, և էմիգրանտների փոստային գրասենեակն էր կառավարում։ Ալէքսանդրը, որ կադրիլում ամենանշանաւորն էր, սկզբում պարապում էր պրօվօկատորական գործունէութեամբ Մակեդոնիայում, յետոյ ծառայեց ոստիկանատանը, Սօֆիայում. Ինչպէս տես բաց արաւ Ալէքսանդրի դէմ եղած դատադրութիւնը և վերջը բախտի որոշմամբ ինկաւ Կ. Պօլիս առանց պարապմունքի։ Այստեղ Սպանդարեան և Վէյսման աստղերը միացան։ Մեր դեսպանութեան անդամներից մէկի միջնորդութեամբ Ալէքսանդրը « Մակեդոնացին » միացաւ Կոստանդին « Կոստանդինապօլսկուն » և երկուսը միասին վճռեցին միացեալ ոյժերով ծառայել հեռաւոր հայրենիքին։

Այդ պատահեց 1904 թ.ի սկզբներին, երբ հայոց եկեղեցական կալուածների հարցը ալեկոծում էր ամբողջ Կովկասը և երբ մեր ոստիկանական դեպարտամենտը սկսեց առանձին ուշադրութիւն դարձնել ոչ միայն յեղափոխական, այլև հասարակական գործունէութեան վրայ հայերի մէջ։ Ալէքսանդր Վէյսմանը հասկացաւ թէ ինչ օգուտ կարելի է քաղել Սպանդարեանի՝ հայկական գործերում ունեցած տեղեկութիւններից, եւ ահա երկու պանդուխտներն ուղևորուում են Պետերբուրգ, ներկայանում են պահպանական բաժանմունքը — նշանաւոր Գուրովիչին և առաջարկում են իրենց պատրաստակամութիւնը քաղաքականօրէն ծառայելու ընդհանրապէս Կովկասին և մասնաւորապէս հայ ազգին։ Ընդ սմին կատարուեց « անձնաւորութեան խարդախում » և Կոստանդին Սպանդարեան կոչուեց իր եղբօր անունով — Սպանդար, ցոյց տալով իրեն իբրև խմբագիր լրագրի, որը, ի հարկէ, կը բարձրացնէր նրա ծառայութիւնների արժէքը։ Գուրովիչը կեղծ խմբագրին ուրախութեամբ տուեց 1.000 ր. միանուագ, և այդ գումարից վէյսմանը, — Սպանդարի ասելով — կորզեց 800 րուբլի։ Բացի դրանից երկուսին էլ մեծ ռոճիկ նշանակուեց և նրանք ուղարկուեցան Կովկաս — Սպանդարեանը իր ազգի քաղաքական « լուսաւորութեան » համար, իսկ Վէյսմանը պահնորդական « աշխատակիցների » չտատի կազմակերպութեան համար Կովկասում։ Նրանց գործունէութիւնը երկար չտեւեց — ընդամենը 3 ամիս։ Յետ այսորիկ Սպանդարեանի ռոճիկը կտրուեց նրա « անօգտակարութեան » պատճառով, իսկ Վէյսմանը հէնց այնպէս, վռնդուեց։ Սակայն դեռ նախ քան իրենց անփառունակ հրաժարումը երկու գործիչներն էլ կարողացել էին Պետերբուրգ ուղարկել ընդարձակ զեկուցում-մատնութիւն հայոց գործերի մասին, — մատնութիւն որ մի պակասութիւն միայն ունէր, այսինքն՝ աւելորդ չանասիրութիւն, քանզի նրանում, վրացի ու հայ ինտելիգենտները բոլորը առանց բացառութեան, Կովկասում ապրող բոլոր բժիշկները, փաստաբանները, ժուրնալիստները, հասարակական գործիչները դուրս էին բերուած իբրև յեղափոխականներ ու անարխիստներ։

Գուրևիչը զեկուցագիրն ուղարկեց ոստիկանական դեպարտամենտը, որտեղ այդ թուղթը ընկաւ ի. Պ. Մենշիկովի ձեռքը։ Կովկասից արտաքսուած գործիչները տեղեակ եղան ով ինչպէս կարողացաւ։

Աւելի ճարպիկ Վէյսմանը գնաց վարչաւ, որտեղ պահնորդական բաժանմունքում խոշոր պաշտօն գրաւեց և դարձաւ Նոյեմբերի 2 բազուկը։ Աւելի հմուտ Սպանդարեանը գաղթեց Օդեսսա, որտեղ արտասահմանեան գրականութեան գրաքննչի պաշտօն վերցրեց։

Չյաջողեց պահնորդական բաժանմունք՝ ինչ արած, գրաքննչական վարչութեան մէջ։ Նրան նշանակում էին նաև իբրև էքսպերտ կամ թարգման այն քաղաքական դատավարութիւններին, որոնց մէջ հայեր էլ կային։

Այն ինչ Նեժդիպան արթուն էր։ Բոլոր պրովինցիաներին յայտնի կացուցանելու ժամանակաչրջանում, երբ ինչ գաղտնի էր, սկսում էր յայտնի լինել, հերթը հասաւ նաև կովկասեան հերոսներին։ Նախ և առաջ Մենշիկովը, որ առիթ էր ունեցել տեսնել Սպանդարեանին ոստիկանութեան դեպարտամենտում, Դաշնակցութեանը հաղորդելու համար յայտնեց նրա պրովոկատորական գործունէութեան մասին, բայց միևնոյն ժամանակ անուանել էր նրան ոչ թէ Կոստանդին, այլ Սպանդար, որովհետև նա յայտնի էր պահնորդական բաժնում վերջին անունով և այս անունով էլ ստորագրած էր զեկուցումը։ Կատակցութիւնը տպեց « Դրօշակում » Մենշիկովի յայտարարութիւնը, որտեղից արտատպեցին և ռուսական թերթերը։ Միաժամանակ Սպանդարեանի պրովոկատորական գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ ստացուեցին մի այլ անձնաւորութիւնից — կադրիլի երրորդ անդամ հէնց Սիմօն Վէյսմանից։

Վերջինս յիշեալ ընկերութեան ամենահարուստ անդամն է երեւոյթ: Մենշչիկովը սրան էլ էր համարում պրոֆօկացիային ժամանակից և նրա անունը գետնդել էր 13ի անհանգստացուցակի մէջ, որը յանձնել էր Բուրցևին և վերջինս էլ տպագրել է «Օպչէյ Տէլօ»ի No. 2ում: Սիմօն Վէյսմանը այս յայտարարութեան դէմ լրագրութեան միջոցով չբողոքեց և չենդրեց դատ նշանակել, այլ եկաւ Փարիզ, ուր յաջողեց անձամբ համոզել Բուրցևին իր անմեղութեան կամ իր արտանց զղջման մէջ: Ցամենայն դէպս, Բուրցևը Ս. Վէյսմանին մի նամակ յանձնեց, որով վկայում էր, թէ ինքը նրա դէմ առձեռն ոչ մի ապացոյց չունի: Ցի ժօն Վէյսմանը չարունակեց նամակագրութիւն ունենալ Բուրցևի հետ, և ի միջի այլոց յայտնեց նրան Սպանդարեանի պրօվօկատորական գործունէութեան մասին, որ լսել էր իր եղբայր Ալէքսանդրից: Այս նամակները հաստատում էին Մենշչիկովի տւած տեղեկութիւնները:

Այստեղ հրապարակ է ելնում կաղբիլի չորրորդ անդամը — իսկական Սպանդար Սպանդարեանը: Լրագիրների մէջ յայտարարած իր անունը կարդալով, ուր մեղադրւում էր պրօվօկատորութեան մէջ, նա չտապից Փարիզ և դիմելով կուսակցութեանը խնդրեց գործը քննել:

Դաշնակցութիւնը նշանակեց միջկուսակցական դատ, որի անգամ ընտրեցին սոց.-յեղ. կողմից բժիշկ Ֆէյտը, իսկ սոց.-դեմ. կողմից — ընկեր Խգորևը: Նրանք երկուսով դատարանի երրորդ անդամ ընտրեցին երդ. հաւատարմ. Մոալ-ին, որին յանձնեցին նաև դատարանի նախագահութիւնը: Դատավարութիւնը տևեց 1 1/2 ամիս, լսեցին չատ վկաների, ի միջի այլոց Մենշչիկովին և Բուրցևին, քննեցին Բուրցևին գրած Ս. Վէյսմանի նամակները, Սպանդարեան եղբայրների միմեանց գրած նամակագրութիւնները, նաև հռչակաւոր զեկուցումը,

Միխնորդ դատարանի վճռով Սպանդար Սպանդարեանը բոլորովին արդարացաւ, որովհետև ընդունեց, որ նրա անունով օգտւել է իր եղբայր Կոստանդինը:

Ն.

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատերազմական նախարար Մահմուտ Շեվքէթ փաշա չրջաբերական մը ղրկելով զինուորական իշխանութիւններին պատուիրած է որ զինուորական պաշտօնավարութեան մէջ գտնուողները քաղաքականութեամբ չզբաղին:

— Բ. Դուռն իմանալով որ Յունաստանի Եորկիոս թագաւորը պաշտօնական բնութիւն ունեցող յարաբերութիւններ տաճել սկսած է կրետական իշխանութիւններին հետ, Աթէնքի օսմ. դեսպանութեան միջոցով բողոքած և սպառնացած է խզել յարաբերութիւնները Յունաստանի հետ եթէ իր պահանջին գոհացում չտրուի:

— Ալպանիաէն եւրոպական Թերթերին եկած լուրերը կիմացնեն որ օսմանեան զօրքերը հետզհետէ կը գրաւեն ապստամբներին ապաստանած դիրքերը:

— Ձահիտ և Հասան երեսփոխանների միջև ծագած վէճը որ լրագրական վիճաբանութեան հետեւանքն եղած էր և մենամարտով պիտի վերջանար, իրաւարարների վճռին ենթարկուեցաւ որ յայտարարեց թէ մենամարտի պատճառ չկայ:

— Սալոնիկէն կիմացնեն մայիս 29ին թէ գերմանացի Բրօֆէսէօր Րիխթէր որ ոստիկան-զինուորներ հետն առած Ոլիմպոս լեռը կը բարձրանար գիտական նպատակով, ասպետների հանդիպեր է որոնք զինք առևանգեր տարեր են:

— Կ. պոլսէն կը հեռագրեն յունիս 1ին թէ երեսփոխանական ժողովը 64ի դէմ 76 քուէով յետաձգեց Անատոլուի երկաթուղիների խնդիրը որ ամերիկեան դրամատէրների խմբակ մը կուզէ չինել:

Ժողովը միևնոյն նստին մէջ 35ի դէմ 81 քուէով 2 ½ միլիոն օսմ. ոսկիի վարկ մը տուաւ կառավարութեան ճանբայներ չինելու համար և արտօնեց փոխառութիւն մ'ընել եւմըտացոյցին բացը գոցելու համար:

— Օսմ. կառավարութիւնը յունիս 1ին նոր պայմանագիր մը կնքեց Գրէօզօյի ֆրանսական գործարանին հետ, Շնէյտէրի դրութեամբ լեռնային 9 հրետանիները չինել տալու համար: Այդ նոր ապսպրանքով, Թիւրք կառավարութենէն Գրէօզօյի գործարաններին չինել պատուիրուած լեռնային թնդանօթների թիւը կը հասնի 72ի:

— Աթէնքէն կը հեռագրեն յունիս 4ին թէ սահմանագլխին վրայ կռիւ մը պատահեցաւ յոյներուն և Թիւրքերուն միջև: Երեք պահակ նոցներէ սաստիկ հրացանաձգութիւն մը փոխանակուեցաւ: 4 Թիւրք զինուորներ սպաննուեր են: Մանրամասն տեղեկութիւններ չկան: Հրացանաձգութիւնը դադրեր է բարձրաստիճան սպաներէ միջամտութեամբը:

— Մեծ եպարքոսը Սուլթանի կողմէն կարգաց Խորհրդարանէ ներկայ նստաշրջանի փակման հրամանագիրը յունիս 4ի առաւօտ:

ԱՐՏԱՕԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ափխինիայի Մէնելիք թագաւորը անդամալոյծ և չատ ծանր հիւանդ լինելով, իրեն յաջորդած է Լիճ Ճասիւ: Բայց իր թագաւորութիւն պիտի հաստատուի Մէնելիքի ժահէն յետոյ. առայժմ կը վարէ անոր պաշտօնը:

— Ռուսիոյ պետական Տուման օրինագիծ մը ընդունեց որով տարեկան 933.000 րուբլ նպաստ կը յատկացուի Ռուսական չոգենաւային առևտրական ընկերութեան, կանոնաւոր երթևեկութիւն հաստատելու համար Սև ծովի և Միջերկրականի մէջ:

Տումայի յանձնաժողովը որոշեց տարեկան 15 միլիոն րուբլ յատկացնել նաւահանգիստներու չինութեան: Եւ լիմտացոյցի յանձնաժողովը, 9ի դէմ 20 ձայնով քուէարկեց օրինագիծ մը որի համեմատ հարկ եղած դումարները պիտի տրուին ծովային նախարարութեան որ պալտիկ ծովին համար 6 զրահաւորներ չինել տայ:

— Անգլիոյ ՃօրճԹագաւորն իր թագադրութեան հանդիսին ներկայ գտնուելու հրաւիրեց սենտիգալիա տ շարժման ներկայացուցիչներէն 2 անձ: Զարմին անգամն է որ այսպիսի պատիւ մը կընծայուի աշխատաւորների կուսակցութեան:

— Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը ընդհանուր իրաւարարութեան դաշնագրի մը նախագիծը հաղորդած է Ֆրանսայի և Անգլիոյ կառավարութիւններուն: Այդ դաշնագրին մասնակցող տէրութիւնները իրենց միջև ծագած վէճերը լուծելու համար փոխանակ պատերազմի դիմելու պիտի պարտաւորին իրաւարար ատեանի վճռին դիմելու, ինչպէս կընեն անհատները իրենց միջև ծագած վէճերուն համար օրինական դատարանին դիմելով: փոխանակիրար պաշտպանելու: Ֆրանսան և Անգլիան հայտնած են արդէն այդպիսի դաշնակցութեան մը. իսկ գերմանացիները չեն ուզեր ենթարկուիլ այդպիսի իրաւարարութեան մը իրենց միջազգային խնդիրները լուծելու համար. բայց չատ հաւանական է որ անոնք ալ ստիպուին հետևիլ, ոչ չատ հեռաւոր ապագայի մը մէջ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի և Անգլիոյ կողմէն համաձայնութեամբ ընդունուած այս քաղաքակրթական սկզբունքին:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՑ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ (1794–1894) ՅՕԲԵԼԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐՔ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձին առթիվ 1894 Թուականին հրատարակուած այս միածալ դիրքով և լուսատիպ (phototypique) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է 50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտոնի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրովմէկտեղ դրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն ՔՀՆՅ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բոլորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագիրները, անոնց գրեթէ ամենքի խմբագրապետների պատկերներովը:

Գինն է 4 ֆրանք ճանապարհածախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ պարսկաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթիմ:

***

Գալէմքեարեան Հ. Գ. — Պատմութիւն հայ լրագրութեան իսկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794–1860: Մէկ լուսատիպ պատկերով: Գինն է, ճանապարհածախքովը մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 անթմ.:

Վերոգրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիահի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ ղրկելով:

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

Ի Ե տարի-1911

Տարեկան բաժնորդագինն է ամէն երկրի համար 15 ֆրանգ: Հասցէ՝

Rédaction de la revue « Handess Amsorya »

VII/2 Mechitharistengasse, 4

VIENNE (Autriche)

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Օրաթերթ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Կ. Պոլիս.....	75 ղրուշ	40 ղրուշ
Գաւառները...	100 »	50 »
Ամերիկա.....	6 տոլար	3 տոլար
Ուրիշ երկիրներ	30 ֆրանք	15 ֆր.

Գաւառի բաժանորդները ձրի կը ստանան նաև Շաբաթաթերթ–Ազատամարտը:

***

Շաբաթաթերթ « Ազատամարտ »ի առանձին բաժնորդագրութիւն

Կ. Պոլիս տարեկան	20	ղրուշ
Գաւառները »	25	»
Արտասահման »	6	ֆր.

Օրաթերթ «Ազատամարտ»ի արտասահմանեան ուղղակի բաժանորդներուն 5 ֆրանք:

Հասցէ՝ Rédaction du journal AZATAMART.

Constantinople (Turquie):

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

լրագիր հասարակական, տնտեսական եւ քաղաքական

Տարեկան բաժնորդագինն է Թիւրքիա 15 ղրշ., Ամերիկա 1 ¼ տլր. և ուրիշ ամէն տեղեր 6 ֆր.: Հասցէն Rédaction du journal ACHKHADANK. à la librairie S. Tokadjian.

SMYRNE (Turquie)

Եղիազար Մուրատեան. Քննական պատմութիւն Աբշակ Բ.ի և անոր պապ որդւոյն: (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը»): 2 ֆր. 50

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times at the present day).

5r f. 50

ՀԱՒԿԻԹԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Տեղական և օտարերկրեայ, թարմ, աժան և դանազան գիներով հաւկիթներ, մեծաքանակ և փոքրաքանակ, կը ծախուին Դրուա Բուա փողոցը թիւ 8, ՏԷՐ ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ վաճառատունը:

DerAthanasian

Rue des Trois-Rois, 8

Marseille

ՅՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒՂԱԼԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi